

DIER EN RECHT

i.o.v. Sense, 10 maart 2016, Gent

Prof. Dr. G. Van Hoorick

DIER EN RECHT

- Keuzevak in de master rechten UGent
 - 3 studiepunten (30u)
 - ingevoerd bij bachelor-master hervorming (2005-2006)
 - focus op dierenwelzijnsrecht
- Animal Law bestaat als keuzevak aan heel wat universiteiten in het buitenland (Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten)
- Animal Law is een wetenschappelijke discipline met gespecialiseerde tijdschriften, ...

DIEREN IN DE SAMENLEVING

- Mens en dier door de eeuwen heen: een gespannen relatie, o.m.:
 - jacht op (→ consumptie, ...) en bestrijding van wilde dieren (→ veiligheid, ...)
 - vangen van dieren (later ook invoer van nieuwe soorten door kolonisatie) (→ gezelschap, recreatie, ...)
 - domesticatie (oerrund → rund, wolf → hond, ...) (→ gezelschap, taken uitvoeren, ...)
 - ruimte-inname → aantasting van leefgebieden van wilde diersoorten (gevolg: uitsterven van wilde soorten)
 - doorgedreven fokken (rund → dikbil, ...) en intensivering (→ massaconsumptie, ...)
 - genetische manipulatie ... (grote uier $\neq$ BSE-resistent ?)

DIEREN IN DE SAMENLEVING

- Gebruik van dieren in de huidige samenleving, o.m.:
 - voedsel: producten ervan (melk, ...), of dieren zelf (vlees, ganzenlever, ...), ook massaconsumptie (intensieve veeteelt, overbevissing, ...)
 - gebruiksgoederen: pelzen, lederwaren, ivoor, tijgerbeen, ...
 - gezelschap: honden, katten, vissen, exotische dieren, ...
 - recreatie: dierentuinen, circusdieren, jacht, ...
 - tradities & godsdienst: ritueel slachten, stierengevechten, visjesdrinken, zangwedstrijden, ...
 - laboratoria: proefdieren, ...
- Houding van de mens t.o.v. dieren in de huidige samenleving:
 - aandacht voor dierenbescherming/dierenwelzijn en soortenbescherming
 - geen grote ommezwaai in de productie- en consumptiepatronen

DIEREN IN HET RECHT

- Dieren als rechtsoBJECTEN of rechtssubJECTEN
 - rechtssubJECTEN: dieren als dragers van rechten
 - voorbeelden in vonnissen in de middeleeuwen: stier ter dood veroordeeld omdat hij boer heeft doodgetrapt, hond opgehangen omdat hij hand had afgebeten ...
 - geen voorbeelden in wetgeving, uitzonderingen daargelaten (Rome: stedelijke verordening die de katten het recht geeft te zwerven)
 - pleidooi door sommige auteurs (Peter Singer, Tom Regan) en dierenrechtenverenigingen (→ [Universele Verklaring voor de Rechten van het Dier](#), 1987) – 2010: masterproef grondrechten voor primaten

DIEREN IN HET RECHT

- rechtsoBJECTEN: dieren als voorwerp van bescherming
 - als specimen van een soort → soortenbescherming (onderdeel van de natuurbescherming)
 - regels over vangen, houden, verkopen, ...
 - regels over bescherming leefgebieden
 - regels over bescherming gedomesticeerde soorten (biologische diversiteit)
 - evolutie; indeling volgens biologische status (inheems of niet, bedreigd of niet, ...)
 - als individu → dierenbescherming, dierenwelzijn
 - regels over houden, verkopen, ..., slachten, ...
 - evolutie; indeling in volgens gebruik door de mens: gezelschapsdieren, landbouwhuisdieren, proefdieren, circUSDieren, ...

DIEREN IN HET RECHT

- soms moeilijke grens: regels over transport van exotische dieren, verbod op houden van bepaalde wilde soorten, ...
- soms op gespannen voet: bestrijding Canadese ganzen in natuurgebieden, bestrijding van vos omwille van weidevogels, ...
- in sommige landen (o.m. Duitsland) dierenwelzijn als zorg van de overheid in grondwet opgenomen (=/= dieren als rechtssubjecten), alsook art. 13 VWEU (sinds 2009): “*rekening houden ...*”

DIEREN IN HET RECHT

- knelpunten bij de rechtsobject-benadering
 - ongelijkheid tussen dieren op wereldvlak bekeken (maar dat is ook bij mensen ...)
 - bv. de haan in België <-> de haan in Thailand
 - bv. de vos in Vlaanderen <-> de vos in Brussel
 - ongelijkheid tussen diersoorten door uit te gaan van hun biologische status
 - bv. de wolf in West-Europa <-> de vos in West-Europa
 - ongelijkheid tussen dieren door sterk antropocentrische indeling uitgaande van het gebruik door de mens van het dier
 - bv. gezelschapsdieren <-> landbouw(huis)dieren
 - weinig aandacht voor het dier als individu in zelfs sterk op dieren betrokken beleidsmateries zoals het natuurbehoud, de soortenbescherming, de jacht, het milieubeleid, ...

DIEREN IN HET RECHT

- argumenten pro en contra de rechtssubject-benadering:
 - idee van gelijke (grond)rechten voor alle dieren
 - kinderen, geesteszieken, foetussen; zij kunnen ook niet voor henzelf opkomen maar hebben rechten → oplossingen: dierenadvocaat (Zwitserland), ...
 - probleem van het vereiste bewustzijnsniveau: pijn en geluk ervaren, ..., idee van goed en kwaad (moreel kunnen handelen), ...
https://www.youtube.com/watch?v=92gE_NrnKRo
- recht als middel om maatschappij van de mens te ordenen
- pragmatische houding $\neq$ marginalisatie

DIERENBESCHERMING

- Bescherming tegen wreedheid en mishandeling
 - pas in 19^e eeuw ontstaan: dierenbeschermingsverenigingen → publieke opinie
 - Sw. 1867
 - bescherming van eigendom: bescherming andermans dieren (daarbij verbod paarden, trek- of lastdieren om te brengen door vergiftiging strenger bestraft dan bij louter gezelschapsdier)
 - dierenbescherming: bescherming van dieren tegen buitensporige wreedheden en mishandelingen
- Dierenbeschermingswet 1929: overname bepalingen uit Sw.: bescherming van dieren tegen buitensporige wreedheden of mishandelingen; verbod op bepaalde concrete praktijken: blind maken van zangvogels, diereengevechten, ... (zulke wreedheden zijn nu soms nog toegelaten in bepaalde landen: hanengevechten, ...)
- Dierenbeschermingswet 1975: bescherming van dieren tegen lijden: tegen wreedheden en mishandelingen, ook tegen verwaarlozing (onvoldoende zorg besteden aan dieren onder zijn hoede), ...

DIERENBESCHERMING

- Bevordering van het dierenwelzijn
 - Dierenwelzijnswet 1986: bescherming van dieren tegen lijden en bevordering van het welzijn van dieren; d.i. nieuwe dimensie, waarbij tevens meer aandacht is voor de economische en sociale realiteit (intensieve veeteelt, explosieve stijging gezelschapsdieren, toename handel in (wilde) dieren, wetenschappelijke (dieren)experimenten, ...)
 - soorten dieren: gezelschapsdieren, landbouwhuisdieren, proefdieren, circusdieren, dieren in dierentuinen, ...
 - levensfases van de dieren: vangen, kopen, houden, verkopen, kweken, vervoeren, ingrepen uitvoeren, slachten, ...
 - knelpunt: moeilijk om productie- en consumptiepatronen om te gooien → eerder werken in de marge (maatschappelijk aanvaardbaar maken van ...)
 - overbevissing, intensieve veeteelt, houden van wilde soorten als gezelschapsdier, ...
- artikelsgewijze overlopen van de [wettekst](#)

BEVOEGDHEIDSVERDELING

Federale bevoegdheden

- vroeger: dierenwelzijn (staatshervorming Di Rupo → naar gewesten)
- diergezondheid
- justitie: burgerlijk recht, ... → burenhinder, aansprakelijkheid voor fout, aansprakelijkheid voor dieren, procesrecht, ...
- in-, uit- en doorvoer uitheemse dieren → CITES
- Noordzee

Gewestelijke bevoegdheden

- dierenwelzijn (staatshervorming Di Rupo → naar gewesten)
- natuurbescherming (incl. soortenbescherming), ook bestrijding van wilde diersoorten
- landbouw
- jacht
- milieuvergunningen
- lokale besturen → overlast, ...

DIERENWELZIJNSWET

- Enkele belangrijke algemene bepalingen
 - Artikel 1. *“Niemand mag, uitgezonderd bij overmacht, handelingen plegen die niet door deze wet zijn voorzien en waardoor een dier zonder noodzaak omkomt of zonder noodzaak een verminking, een letsel, of pijn ondergaat.”*
 - negatieve verplichting: geen pijn, ... veroorzaken
 - proportionaliteit
 - nadien komen in de wet heel wat handelingen die wel mogen
 - bv. massaal doden van mannelijke kuikens ?
 - Artikel 4. *“Ieder persoon die een dier houdt (...) moet de nodige maatregelen nemen om het dier een in overeenstemming met zijn aard, zijn fysiologische en ethologische behoeften (...) aangepaste voeding, verzorging en huisvesting te verschaffen.”*
 - positieve verplichting: verzorging
 - vanuit de behoeften van het dier
 - sterke bepaling, gebrek aan concrete uitvoeringsbepalingen
 - bv. nertsenfokkerijen ?

DIERENWELZIJNSWET

- Enkele dierenonvriendelijke praktijken getoetst in rechtspraak
 - Cass. 5 november 2002: visjesdrinken in Geraardsbergen (Krakelingenfeest)
 - niet strijdig met artikel 1: proportionaliteit culturele traditie > welzijn visje
 - opmerking: kattenwerpen, rattenschieten, ... al lang in onbruik
 - Antwerpen 8 november 2006: seksuele betrekkingen met een dier
 - niet strijdig met artikel 1: geen pijn bij het dier
 - opmerking: nadien verbod in de wet ingevoerd
 - Luik 27 juni 2003, Brussel 28 februari 2007: slaan van vee op veemarkten
 - onderscheiden rechtspraak: wel of niet strijdig met artikel 1, pijngrens bij het dier; bewijsproblematiek
 - opmerking: teruggang van veemarkten (nog in Ciney, verder enkele jaarlijkse)
 - Diverse: voorbeelden van verwaarlozing (kleine zoo's, individuele gevallen paarden, honden, ...)

DIERENWELZIJNSWET

- De wetgever en de landbouwdieren
 - Algemene bepalingen gelden ook voor landbouwdieren
 - bv. problematiek van het buiten houden van struisvogels
- Massaal houden van landbouwdieren is “*door de wet voorzien*”
- Minimumnormen voor houden van landbouwdieren (vanuit EU)
- Vervoer van dieren is gereguleerd (vanuit EU)
 - bv. varkens maximaal 24u en voortdurend water ter beschikking, rechtop, ...
- Doden van dieren moet volgens minst pijnlijke methode, en onder verdoving of bedwelming, tenzij in geval van heirkracht en noodzaak, maar bepaling is ondergeschikt aan bepalingen inzake de jacht, de visvangst en de bestrijding
 - bv. problematiek van de muizenlijm
- Slachten van dieren slechts na bedwelming of, in geval van heirkracht, volgens de minst pijnlijke methode
 - bv. in België niet van toepassing bij het ritueel slachten (maar moet wel in erkende slachthuizen of ...)

DIERENWELZIJNSWET

- De wetgever en de landbouwdieren
 - Verwijderen gevoelige lichaamsdelen in beginsel niet toegelaten, maar uitzonderingen omwille van gedragsproblemen mogelijk. Couperen staarten van varkens (binnen 4 dagen na geboorte) toegelaten (niet systematisch) in EU, maar in Finland verboden sinds 2003, in Nederland op termijn ook (overeenkomst met varkenshouders), in België ...
 - Legbatterijen in EU verboden sinds 2012, nu minimumoppervlakte per kip van 750 cm² i.p.v. 550 cm², nog steeds 3 à 5 kippen samen, maar (gelukkig) dikwijls andere systemen, ...
 - Nertsenfokkerij in EU (nog) toegelaten, maar in Nederland verboden m.i.v. 2024, ... in België wellicht ook binnenkort, ...
 - Ganzenleverproductie (door gavage of dwangvoederen): hypocriete houding EU (bepaalde vetpercentage nodig om van foie gras te mogen spreken), in verschillende landen verboden (o.m. Nederland), in België echter toegelaten (wellicht in strijd met internationaal verdrag)

DIERENWELZIJNSWET

- Conclusies i.v.m. de relatie tussen dierenwelzijnswet en landbouw
 - De wetgever heeft aandacht voor dierenwelzijn in de landbouw
 - Het massaal houden van landbouwdieren wordt echter nog steeds als een economisch gegeven aanvaard, en door regulering i.v.m. dierenwelzijn maatschappelijk acceptabel gemaakt
 - Die regulering heeft als positief gevolg dat de landbouwers soms zelf zorgen voor innovaties bij het houden van landbouwdieren (verder gaan dan wat de wet voorschrijft)
 - Een aantal economisch minder belangrijke dierenonvriendelijke sectoren worden aan banden gelegd (uitgefaseerd)
 - Spijtig voor de landbouwdieren dat er vooralsnog geen grote ommezwaai in de consumptiepatronen is, ...
 - Maar als niemand varkensvlees zou eten, dan gaan de landbouwers geen varkens meer kweken en dus de (gedomesticeerde) varkens uitsterven, ...

DIERENWELZIJNSWET

"Een verbod op het houden van nertsen kan nooit bijdragen tot meer dierenwelzijn", werpt professor Dirk Lips (professor Ethiek en dierenwelzijn aan de KULeuven en UGent) tegen. Als voorzitter van de Raad voor Dierenwelzijn vindt hij het vreemd dat er wetsvoorstellen worden ingediend om pelsdierfokkerij te verbieden (...) In plaats van naar het doel te kijken waarvoor de dieren gehouden worden, vindt hij het veel belangrijker om rekening te houden met de diersoort en haar welzijn. Hij noemt de huisvesting op een nertsenfokkerij niet helemaal ideaal, maar zeker niet onacceptabel slecht. "Nertsen leven in het wild ook niet in het paradijs. Zij moeten de hele dag op zoek naar eten en drinken. De sterfte bij jonge nertsen is hoog. Angst is de meest voorkomende emotie en hun doodstrijd is vaak niet om aan te zien," schetst Lips.

(http://www.vilt.be/Dierenwelzijn_rechtvaardigt_verbod_op_pelsdieren_niet, 3 april 2012)